

Zygmunt Perz

"Sakrament und Sittlichkeit : eine moralgeschichtliche Untersuchung zur Bedeutung der Sakramente in der deutschen Moraltheologie der ersten Hälfte den 19. Jahrhunderts", Helmut Weber, Regensburg 1966 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 6/2, 451-453

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sakramenty a moralność

Helmut Weber, Sakrament und Sittlichkeit. Eine moralgeschichtliche Untersuchung zur Bedeutung der Sakramente in der deutschen Moraltheologie der ersten Hälfte den 19. Jahrhunderts, Regensburg, Verlag Friedrich Pustet, 1966, s. 439.

Wśród aktualnych pytań z dziedziny teologii moralnej, żywe zainteresowanie wzbudza zagadnienie miejsca Sakramentów św. w teologicznym wykładzie moralności. Pytanie to staje się coraz bardziej natarczywe w związku z nieustannym wzrostem w teologii naszych czasów znaczenia problematyki eklezjalnej oraz liturgicznej.

Pytanie o miejsce Sakramentów w wykładzie teologii moralnej stanowi ostatnie ogniwo w łańcuchu pytań na temat związku Sakramentów z moralnością chrześcijańską. Odpowiedź na to pytanie kształtuje się zależnie od tego, czy traktuje się Sakramenty przede wszystkim jako zasadnicze źródła łaski, a może nawet tylko jako skuteczną pomoc dla podtrzymania życia moralnego (*Tugendmittel*). Nieco inaczej kształtuje się ta odpowiedź, jeśli problematykę moralną życia sakramentalnego ogranicza się do wskazania obowiązków, jakie wiążą się z szafarstwem i przystępowaniem do Sakramentów. Wreszcie zupełnie inaczej zarysowuje się odpowiedź na postawione pytanie, jeżeli potraktuje się życie sakramentalne jako aktualizację zbawczego misterium Chrystusa w Kościele, które na pierwszym miejscu zmierza do uwielbienia Ojca, jednak wiąże się nierozzerwalnie z uświęceniem człowieka; upodabnia nas do Jezusa Chrystusa, kształtuje w nas „nowego człowieka”. Tym samym stanowi nie tylko źródło motywacji, lecz po prostu fundament dla religijno-moralnego życia człowieka. Obdarowanie nadprzyrodzone w Sakramentach niesie zarazem z sobą zobowiązujące moralnie wezwanie.

Wiele światła na naszkicowaną co dopiero problematykę rzuca gruntowne opracowanie H. Webera, *Sakrament und Sittlichkeit*, które stało się przedmiotem rozprawy habilitacyjnej autora na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Würzburgu. Jest to studium z dziedziny historii teologii moralnej. Przedmiotem zainteresowania autora są poglądy moralistów niemieckich z pierwszej połowy 19 wieku, które znalazły swój wyraz w publikacjach teologicznych w latach od 1817 do 1854. Pierwsza data oznacza rok ukazania się pracy J. M. Sailera, *Handbuch der christlichen Moral*, druga zaś rok opublikowania ostatniego tomu teologii moralnej M. Jochama. Centralny niejako punkt tego okresu wyznacza pierwsze wydanie *Die christliche Moral als Lehre von der Wirklichkeit des göttlichen Reiches in der Menschheit* J. B. Hirschera — rok 1835/36.

W omawianym studium autor nie ogranicza się do przebadania prac wymienionych prekursorów odnowy teologii moralnej. Pod kątem problematyki sakramentalnej analizuje całokształt twórczości teologii moralnej tego okresu w Niemczech. W ustalonym przez siebie porządku chronologicznym przedstawia poglądy poszczególnych autorów, wskazuje na ich historyczne zaplecze, doktrynalne uwarunkowanie oraz rozwój. Zwraca uwagę na uwzględnienie oraz ujmowanie Sakramentów w odniesieniu do życia moralnego oraz na ich miejsce w całokształcie materiału teologii moralnej.

W wyniku przeprowadzonych przez autora badań ujawnia się wielka różnorodność potraktowania Sakramentów przez poszczególnych autorów tego okresu. I tak H. Shreiber prawie ich nie dostrzega. Inni

poświęcają im nieraz wiele uwagi, ale patrzą na nie pod kątem pomocy do życia moralnego. Do nich właśnie należy J. M. Sailer. Znaczna część autorów widzi w Sakramentach źródło obowiązków moralnych (np. F. Probst, K. Martin). Problematyka moralna Sakramentów w takim ujęciu ogranicza się do spraw związanych z życiem sakramentalnym w ścisłym sensie, a więc z szafarstwem i korzystaniem z Sakramentów.

Na wewnętrzne powiązanie życia moralnego z Sakramentami jako pierwszy w tym okresie zwrócił uwagę J. B. Hirscher. W jego ujęciu życie sakramentalne stanowi podstawę dla życia chrześcijańskiego i wyciska na nim znamię moralności sakramentalnej. Z podobną oceną znaczenia Sakramentów dla życia religijno-moralnego spotykamy się również w poglądach B. Fuchsa. Najgłębsze jednak ujęcie problematyki moralno-sakramentalnej w tym okresie przejawia twórczość K. Wernera. Patrzy on bowiem na Sakramenty w świetle ekonomii zbawienia. W nich właśnie przejawiają się istotnie znamiona struktury porządku zbawienia, który posiada swoje uzasadnienie w fakcie wcielenia Słowa Bożego. Werner zwraca uwagę na więź z Chrystusem i Kościołem, jaka dokonuje się w życiu sakramentalnym. Celem Sakramentów, jako czynności Chrystusa w Kościele, jest przede wszystkim uwielbienie Boga. Niosą one jednak równocześnie uświęcenie i zbawienie człowieka. Zarówno obdarowanie człowieka przez Boga w Sakramentach jak udział człowieka w sakramentalnych czynnościach Chrystusa stanowi podstawę dla obowiązków moralnych życia chrześcijanina. Znaczenie Sakramentów dla moralności chrześcijańskiej zaznacza się zdaniem autora najwyraźniej w publikacjach M. Jochama, chociaż jego poglądy w zakresie Sakramentów nie dorównują głębi ich ujęcia przez K. Wernera.

Niezmiernie interesujące są wyniki badań H. Webera jeśli chodzi o miejsce, jakie zajmują Sakramenty w układzie teologii moralnej przyjętym przez poszczególnych autorów. Również w tej dziedzinie daje się zauważyć wielką różnorodność. Wielu autorów omawia problematykę Sakramentów w części ascetycznej teologii moralnej jako naukę o środkach dla życia moralnego (np. Sailer). Inni umieszczają te zagadnienia w obrębie traktatu o obowiązkach religijnych (K. Martin). Natomiast Hirscher, Fuchs, Werner i Jocham zaliczają Sakramenty do podstaw kształtujących moralność chrześcijańską. Niemniej jednak charakterystyczne jest to, że właśnie u tych autorów nie znajdujemy odrębnego całościowego traktatu na temat Sakramentów. Problematyka sakramentalna jest niejako rozsznana na wielu miejscach ich opracowań teologiczno-moralnych.

Moralna problematyka Sakramentów zaznacza się przede wszystkim u tych badaczy omawianego okresu, którzy dostrzegli ich związek z kształtowaniem się moralności chrześcijanina. Ujawnia się również szczególnie w publikacjach tych moralistów, którzy zwrócili uwagę na nadprzyrodzony charakter życia chrześcijańskiego, na jego znamię sakramentalne, chrystologiczne i eklezjalne oraz na zagadnienia liturgiczne.

Na podstawie swoich badań autor dochodzi do wniosku, że istotne znaczenie dla sakramentalnego ujęcia teologii moralnej, co uważa po prostu za konieczność, posiada wszechstronne uwzględnienie teologii Sakramentów oraz zwrócenie uwagi na genezę moralności chrześcijańskiej.

Punkt odniesienia dla oceny analizowanych poglądów stanowi dla autora współczesne ujęcie stosunku Sakramentów do moralności, jakie znalazło swój wyraz w twórczości B. Häringa. Syntetyczne opracowanie poglądów Häringa potraktował więc autor jako wprowadzenie do swego studium. Natomiast w zakończeniu nawiązując do poglądów Schillebeeckxa, Semmelrotha oraz K. Rahnera daje on szkic teologii Sakramentów dla ukazania zasięgu sakramentalnego charakteru moralności chrześcijańskiej oraz jej teologicznego opracowania. Zarazem podkreśla, jakie znaczenie dla sakramentalnego ujęcia teologii moralnej posiada zwrócenie uwagi na źródła życia chrześcijańskiego oraz uwzględnienie w wykładzie rozwoju tego życia. Wskazuje wreszcie na zastosowanie przez G. Ermecke oraz A. Auera trwałego upodobnienia do Chrystusa w postaci charakteru sakramentalnego jako podstawy dla podziału teologii moralnej szczegółowej.

Omawiane studium H. Webera stanowi z wielu względów wartościową pozycję w zakresie teologii moralnej. Jego aktualna wartość nie polega jedynie na wnikliwym i rzetelnym przebadaniu poglądów teologów niemieckich z pierwszej połowy 19 wieku pod kątem stosunku Sakramentów do moralności. Autor dokonał bowiem dzieła o znacznie większej doniosłości dla teologii moralnej. Przebadał gruntownie źródła inspiracji współczesnych poglądów na temat miejsca Sakramentów w moralności chrześcijańskiej oraz w jej teologicznym opracowaniu. W ten sposób rzucił pomost między przeszłością i współczesnością w teologii moralnej. Jednocześnie wskazał na możliwości budowy przeszła między aktualnym stanem tej dyscypliny teologicznej, a jej odnowieniem w myśl wskazań Soboru Watykańskiego II. Na podkreślenie zasługuje również to, że aktualne zagadnienie wzajemnego stosunku Sakramentów i moralności ukazuje autor na szerokim tle powiązań doktrynalnych, na tle ogólnych koncepcji moralności chrześcijańskiej, teologii moralnej oraz powiązania moralności z religią.

W ocenie poglądów Hirschera autor powołując się na opinię A. Exclera oraz E. Scharla (por. s. 203) broni biblijnego charakteru oraz egzegetycznego pochodzenia idei Królestwa Bożego w ujęciu tego pioniera odnowy teologii moralnej. Wydaje się w tym miejscu wskazane odnotować diametralnie różny pogląd J. Stelzenberga, który w hirscherowskiej idei dostrzega właśnie znamiona ideologii romantyzmu. Wierne zaś zastosowanie biblijnej koncepcji widzi natomiast w dziele R. Schnackenburga, *Gottes Herrschaft und Reich* (por. J. Stelzenberger, *Biblich oder romantisch ausgerichtete Moraltheologie?*, *Theologische Quartalschrift*, 140/1960/291—303).

Ukazanie różnorodności ujęcia w perspektywie historycznego rozwoju — wczoraj i dziś doniosłych problemów oraz bogactwo wiadomości historycznych zawartych w omawianej publikacji sprawia, że może się ona stać cennym narzędziem w pracy współczesnego teologa moralisty.

Zygmunt Perz SJ

M. J. Nicolas, Marie, Mère du Sauveur, Paris 1967, Desclée, in 8°, XIV, 127

Profesorowie teologii w Seminariach Duchownych stoją przed odpowiedzialnym, a nie zawsze łatwym zadaniem zasymilowania ducha i bogatych dokrynalnie sformułowań ostatniego soboru. Ze zrozumieliym.